

Úloha člověka ve světě

Mezi učedníky vznikl spor, kdo z nich je asi největší. Ježíš jim řekl: „Králové panují nad národy, a ti, kdo jsou u moci, dávají si říkat dobrodinci. Avšak vy ne tak: Kdo je mezi vámi největší, buď jako poslední, a kdo je v čele, buď jako ten, který slouží. Neboť kdo je větší: ten, kdo sedí za stolem, či ten, kdo obsluhuje? Zdali ne ten, kdo sedí za stolem? Ale já jsem mezi vámi jako ten, který slouží.“

Evangelium podle Lukáše, kap. 22, v. 24 – 27

J. Nečas: The Role of a Man in the World. Život. Prostr., Vol. 41, No. 2, p. 68 – 69, 2007.

Consideration on place and role of a man in the world from Christian viewpoint. The biblical description of creation was composed in times when there had been incomparably less rational information on the World than now and not as an objective unbiased text but as an imperative message to a human. The world is understood as a miraculous entirety God's work in which each of us has their place and mission. People can be and should be grateful for being posed into a magnificent functional ensemble of the Earth and with it in a superior ensemble of the Universe and all this being incorporated into the entirety of God's work exceeding the capacities of our recognition. Using the rare gift of free will humans can and should engage for the good unifying their intellectual potential with the role of a servant to the whole creation.

V tomto článku se chci zamyslet nad místem a úlohou člověka ve světě, či – výstižněji – v celku Božího stvořitelského díla. Mohu se snažit psát nezaujatě, jakoby nestranně o křesťanském pohledu na tuto problematiku. Mohu však upustit od přejímání jakési dosti pomyslné vnější nestranné role a psát otevřeně z pozice křesťana. Věřím, že druhá možnost mi umožní jít hlouběji a lépe se vyjádřit, přičemž ovšem, přirozeně, chci pamatovat na ty čtenáře, kteří sami křesťany nejsou, aby i pro ně bylo sdělení tohoto článku srozumitelné a – doufám – i přínosné.

Nám, křesťanům, se nezdá vytyká, že se příliš orientujeme na člověka a přehlízíme ostatní přírodu, jinými slovy, že člověku přisuzujeme v rámci stvoření centrální místo. A stane se, že i v některých křesťanských knihách či časopisech se v určité formě nějaké tvrzení o nadřazenosti člověka objeví, což mnozí environmentalisté, křesťanští i nekřesťanští, nelibě nesou. Je takové tvrzení (z hlediska křesťanské věrouky) pravdivé? A vůbec: Co to znamená mít pravdu? My se však můžeme ptát dále: Je tvrzení o takovém postavení člověka vůbec smysluplné? A může být užitečné?

Když něco sdělujeme, nejde jen o to, *co* sdělujeme, nýbrž, a to především, *proč* to sdělujeme. Ať už člověk má či nemá mezi Božím stvořením nadřazené postavení, jde o to, zda může mít sdělování něčeho takového vůbec smysl. Prospěje se tím někomu či něčemu? Jako křesťan se ptám: Přinese takové tvrzení přiměřenou informaci o tom, o čem v křesťanství jde, tedy o takových hodnotách, jako je pokora, skromnost, ohleduplnost? Může mít nějaký misijní dopad? Může být přínosem pro adresáty sdělení? A přinejmenším s ohledem na tu část občanů, kteří si uvědomují, co špatného člověk vůči ostatnímu stvoření vykonal a koná, odpovídám, že nikoli.

Zůstává však ještě před námi základní otázka, totiž zda je tvrzení o takovém postavení člověka vůbec smysluplné, zda je slučitelné s tím, co z Bible o Božím díle víme. Za smysluplnou ji považují antropocentristé, kteří pokládají člověka za střed a vrchol, avšak i biocentristé, kteří soustřeďují všechnu důraz na život, a někdy dokonce mají na mysli jen život mimolidský. Antropocentristé a biocentristé představují jakési protipóly, které mají antagonistické postavení. Je však rozumné vydělovat člověka či život jako takový z celku stvoření? Ono veliké Boží

dílo, nebe a Země, svět či kosmos, universum se všemi komponentami, veškero jsoucno, rozumem poznatelné i nepoznatelné, to není spousta nezávislých objektů, to je ohromná a složitá dynamická struktura se spoustou vztahů a vazeb. Druhá kapitola 1. knihy Mojžíšovy (Genesis) začíná slovy: „*Tak byla dokončena nebesa i země se všemi svými zástupy. Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo*“ (Gn 2, 1 – 3). Toto dokončení neznámá, že by se už dál nic neměnilo, nedotvářelo. Součástí Božího stvořitelského díla je otevřený prostor pro vývoj, pro změnu, pro další tvoření, pro svobodnou vůli člověka, a tedy pro konání dobra – a také i pro konání zla. Když čteme biblické líčení stvoření, musíme pamatovat na to, že je psali lidé v době, kdy racionálních informací o světě bylo nesrovnatelně méně než dnes, a psali je nikoli jako jakýsi objektivní či jakoby objektivní nezaújatý text, nýbrž jako *naléhavé sdělení člověku*. A tak člověk jako adresát tohoto sdělení v něm automaticky získává určitou mimořádnou roli. Přitom člověk se na všechno ostatní dívá přirozeně ze svého subjektivního hlediska. Klasická přírodověda se pokoušela tuto subjektivitu odstranit. Nekladla si otázku, zda to vůbec lze. Kvantová fyzika ukázala, že nikoli. Snaha po objektivitě spolu se snahou všechno hodnotit a uspořádat – a přitom stát někde v centru či na špičce – v nás zůstává hluboce zakotvena. Přání křesťanských antropocentristů zosobňuje matka Ježíšových učedníků Jakuba a Jana: „*Tedy k Ježíšovi přistoupila matka synů Zebedeových se svými syny, klaněla se mu a chtěla ho o něco požádat. On jí řekl: ‚Co chceš?‘ Řekla: ‚Ustanov, aby tito dva synové měli místo jeden po tvé pravici a jeden po tvé levici ve tvém království.‘ Ježíš však odpověděl: ‚Nevíte, oč žádáte. Můžete pít kalich, který já mám pít?‘ Řekli mu: ‚Můžeme.‘ Praví jim: ‚Můj kalich budete pít, ale udělovat místa po mé pravici či levici není má věc; ta místa patří těm, jimž je připravil můj Otec.‘“ (Mt 20, 20 – 23).*

Ona chtěla, aby něco bylo, něco objektivně platilo, totiž, že její synové jsou nad ostatním tvorstvem. Jenže žít s Kristem, následovat Krista, to neznámá někde nebo něco či něčím *být* – to znamená něco *dělat*, určitým životem *žít* a *jednat*, o něco *usilovat*, k něčemu *směřovat*. A co je ono neurčité něco? – to se dovídáme např. z 1. Pavlova listu do Korintu: „*Jsmo spolupracovníci na Božím díle*“ (1K 3, 9). Smyslem známého biblického slova o stvoření člověka „k obrazu Božímu“ je vyjádřit, že Bůh nestvořil člověka jako pasivní článek jsoucna (je obrazem Boha – Tvůrce); my lidé, jeden každý z nás máme v celku Božího díla své poslání, svůj úkol. Už jsme si připomněli, že ve stvoření zůstává prostor pro dotváření. Bůh stále tvoří. Pán Ježíš říká: „*Můj Otec pracuje bez přestání, proto i já pracuji*“ (J 5, 17).

Bůh stvořil svět otevřený pro budoucnost, otevřený pro lásku, otevřený pro lidskou svobodu a iniciativu,

otevřený pro to, aby se člověk jako jeho spolupracovník podílel na krásném a velkolepém díle. Matka Zebedeovců nedostala na svou přání vyjadřující otázku odpověď ano či ne. Její přání nebylo smysluplné. V Božím království být prvním a být posledním splývá. Ježíš říká: „*Kdo je z vás největší, bude váš služebník. Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen*“ (Mt 23, 11 – 12).

Božímu království nemůžeme v plnosti porozumět. Nemůžeme v plnosti porozumět ani Božímu stvořitelskému dílu, které je předmětem studia nejrozmanitějších vědních oborů. Vztahy „vyšší – nižší“, „důležitější – méně důležitý“ nechme pro naše lidské zkoumání dílčích otázek a neporušujme jimi pohled na úžasný celek Božího díla, v němž máme jeden každý své místo, své poslání. Petr chtěl vědět, jaká budoucnost čeká Jana; vzkříšený Ježíš mu odpovídá: „*Chci-li ho nechat, dokud nepřijdu, co tobě po tom? Ty pojď za mnou!*“ (J 21, 22). Tedy: Ty dělej, co dělat máš! Ty čiň Boží vůli!

A tak nepotřebujeme hledat odpověď na otázku, zda my lidé stojíme ve stvoření výše či na centrálnějším místě než třeba delfíni, pejskové, mravenci, stromy, byliny, hory či oceány. Máme před sebou něco většího, důležitějšího, pozoruhodnějšího. Smíme a máme být Božími spolupracovníky. A při tom vůbec nejde o to, zda jimi mají být i delfíni, pejskové, mravenci, stromy, byliny, hory či oceány. Co je nám po tom. My můžeme a máme být vděční za to, že jsme postaveni do velkolepého funkčního celku, jímž je Země se vším, co je na ní, a ta je zas ještě ve větším celku, jímž je vesmír, a ten je ještě ve velkolepějším celku celého Božího stvořitelského díla, přesahujícího možnosti našeho poznání. A nad ním je Bůh sám, všemohoucí, věčný a nekonečný, kterému na jednom každém z nás osobně záleží, který pro nás poslal na svět svého jedinečného Syna, Ježíše Krista; Bůh, k němuž smíme důvěrně volat Abba – Otče, či spíše tatínku, Bůh který nás zve, abychom byli Jeho spolupracovníky v díle, které On stále koná. Abychom šířili lásku, abychom se angažovali pro dobro – pro Jeho království.

Zde je i východisko pro vztah ke krajině a přírodě vůbec: Nemá jím být pasivita, ponechání věci vývoji, nýbrž aktivita vycházející z odpovědnosti před Bohem, před lidmi i před celým stvořením, spojená s úctou, pokorou, citlivostí a ohleduplností. Využívaje vzácného daru svobodné vůle se člověk může a má angažovat ve prospěch dobra a spojovat svůj intelektuální potenciál s rolí služebníka celého stvoření.

RNDr. Jirí Nečas, Katedra matematiky Fakulty informatiky a statistiky VŠE v Praze, Ekonomická 957, 148 00 Praha 4, ředitel Ekologické sekce České křesťanské akademie, necas@vse.cz